יריקה מימין, יריקה משמאל

הסיפור הישן:

הנציב העליון הבריטי הודיע לממונים עליו בלונדון כי הוא מתכוון להתפטר. נמאס לו. הסיבה: היהודים מקללים אותו, הערבים מקללים אותו. תשובת לונדון: אם אחד משני הצדדים יפסיק לקלל אותך, אתה תפוטר.

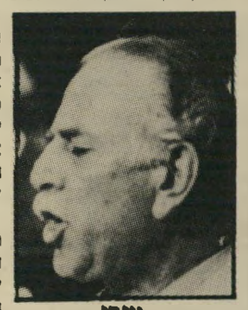
טובי

הייתי בוועידה מטעם האו"ם בווינה. כפי שסיפרתי בהעולם הזה, הוזמנתי כ„מומחה" לשאת את אחת מהרצאות־הפתיחה, כאיש תנועת־השלום הישראלית, אחרי הרצאתו של נציג אש"ף שבא מביירות. לפני כן נקראה איגרת־ברכה של יאסר ערפאת.

ניצלתי את הרצאתי כדי להסס תייג מכמה מילים באותה איגרת. המשימה של תנועת־השלום היא ישראלית, כך אמרתי, היא לשנות את דעת־הקהל הישראלית לגבי הצורך לעשות שלום עם אש"ף. לשם כך דרושה הכרה הדדית. והנה, באיגרת שלו, דיבר ערפאת על „ממשלת תל־אביב". תחת לקרוא בשמה: ממשלת ישראל. זה לא יקדם את מאמצינו למען שלום בין העם הישראלי והעם הפלסטיני.

לאחר מכן, בשיחה פרטית במיסדרון, אמר לי אחד מאנשי אש"ף כי ביקורתי לא היתה, לדעתו, במקומה. עניתי לו שאני יודע איך מתבשלות איגרות כאלה, ואני מניח כי פקיד כלשהו ניסח את המסר במקומו של ערפאת.

עד כאן העובדות. כבר למחרת בבוקר הופיע ביטאון רק"ח, אל־איתיחאד. בכתבת־ענק סנסציונית בראש העמוד הראשון, בתוספת מאמר ראשי בחתימת המערכת. הכותרת: „אבנרי מגן על כניעת סאדאת ומתקיף את ערפאת ונוזף בערפאת מאחר ולא נענה לעצותיו המפורטות של מיעארי." עוד נאמר שאני „משתף פעולה עם האימפריאליזם האמריקאי", ומה עוד. מסתבר שתופיק טובי, שהסתובב בוועידה כצילו של ראש המישלחת הסובייטית, דאג להעביר מייד את הדברים טלפונית לארץ. כנראה בגלל חשיבותו העליונה של נאומי. זה מחמיא מאוד. אלא שהדברים הם שיקריים, כמקובל ברק"ח.

לא אמרתי בנאומי אף מילה אחת על מוחמד מיעארי. על סאדאת אמרתי שאיני בא לדון על יוזמתו, אלא רק על נקודה אחת: סאדאת הוכיח שאפשר לשנות את דעת־הקהל בישראל בן־לילה למען השלום, אם משכנעים אותו שהמסר הוא באמת מסר של שלום.

אשר לעניין עצמו: מעולם לא סברתי שעליי להימנע מביקורת על אש"ף. איני מתייחס אל אש"ף כפי שרק"ח מתייחסת אל ברית־המועצות.

דגלתי ברעיון של הקמת מדינה פלסטינית, לצד ישראל ובשלום עימה, 20 שנה לפני שרעיון זה התקבל על דעת אש"ף עצמו (וגם על דעת רק"ח). בימים ההם השמיץ אותי אש"ף קשות, ואף פירסם ספר נגדי. העליתי רעיון זה בראשית שנות ה־50 מפני שלרעתי פיתרון זה טוב לישראל.

כעבור שנים קיבל גם אש"ף רעיון זה, והבין כי זהו הפיתרון הטוב גם לפלסטינים.

איני רואה שום צורך להתחנף לראשי אש"ף, אלא להגיד להם את דעתי הכנה. זה מובן להם היטב. ולראיה: אחרי שהשמיעתי ביקורת זו בפומבי בווינה, המשיכו נציגי אש"ף במקום להתייחס אליי בידידות. ביום השני של הוועידה, כשהוזמנתי לארוחה חגיגית עם אנשי האו"ם ונציגי אש"ף, שכחתי את ההזמנה. זהדי טרזי, נציג אש"ף, חיפש אותי בכל הבניין, עד שמצא אותי והביא אותי לארוחה.

עד כאן הקללה משמאל. ועכשיו הקללה מימין.

בחיזמון העיר פירסם אחד הכתבלבים כתבה על הכינוס, ושם סיפר על מסמר המאורע: „יו"ר הפת"ח שלח מיברק שבו תקף את ‚ממשלת תל־אביב'. ומי נזעק להגן עליו, אם לא אבנרי? אבנרי אמר שלפי דעתו לא ערפאת כתב את האיגרת, אלא אחד מיועציו."

ובין הרשע מימין והרשע משמאל יש גם מי שאינו יודע לשאול. שבועיים אחרי הדיווח המפורט בהעולם הזה, על פני שני עמודים, והדיווחים השיקריים הנ"ל, גילה גם כתב ידיעות אחרונות, אחר יצחק רביחיא, שהתקיים כינוס זה. (20 יום לפני כן!) ממש גילה את אמריקה בווינה. בוקר טוב, אליהו. וכך גילה: „כל הישראלים שהשתתפו בוועידה הם בני עדות־המיזרח."

לא ידעתי כי אמנון זיכרוני ואני זכינו במעמד־כבוד של „בני עדות המיזרח", שלא לדבר על חבורה גדולה של אנשי רק"ח, כולם ערבים ואשכנזים, וחבורה גדולה נוספת של ערבים מקבוצות שונות.

מי שולט בכיפה?

השבוע, בעודי סועד במיסעדה בקירבת חדרה, שבר מישהו את האנטנה של הרדיו במכוניתי. זה היה מעשה־בריונות ודוני.

עד־דאייה סיפר לי שראה שני צעירים חובשי כיפות סרוגות, שהסתובבו ליד המכונית.

הנזק החומרי אינו גדול. אפשר להחליף אנטנה, אבל יש נזק אחר.

בעיקבות מעשים כאלה, שלא לדבר על הצתות, מכות ופוגרומים למיניהם, אנחנו לומדים לזהות את הכיפה עם בריונות, אלימות, פאשיזם, גוש־אמונים וכהנא.

זהו תהליך תת־הכרתי. באופן מודע אנחנו אומרים לעצמנו: לא כל בעל־כיפה הוא איש גוש־אמונים, מתנחל, טרוריסט ובריון. יש כאלה ויש כאלה. יש גם חובשי כיפות שהם אנשים הגיוניים, שוחרי שלום וצדק.

אבל בתת־ההכרה זה נראה אחרת. בהדרגה אנחנו לומדים לזהות כל בעל־כיפה כאוייב. כשאנחנו רואים אותו מרחוק, ולכך תהיינה, באחד הימים, תוצאות חמורות.

א־פרופו:

בדרך לכינוס שלום עכשיו בחברון ירקו על יוסי שריד וקיללו אותו. אלוף־הפיקוד לקח אותו תחת חסותו וראג להוציאו משם בשלום. שריד הגיש תלונה למישטרה. השבוע הודיעו לו, כך נמסר, ששני אנשים יועמדו לדין על מעשים אלה. שניהם עסקנים דתיים של גוש־אמונים.

יופי. אין עיני צרה ביוסי שריד. להיפך, אבל —

באותו הזמן, במרחק של כמה עשרות מטרים, התנפל עליי המון חובשי־כיפות. הפילו אותי ארצה, היכו אותי, זרקו אותי מצוק. באיחור רב באו כמה חיילים, שחילצו אותי לפני שהאווירה הגיעה למישפט־לינץ'.

למחרת היום הגשתי על כך תלונה למישטרה. הבאתי עימי תצלומים שצולמו במקום על־ידי צלמים שונים, וזיהיתי רבים מן התוקפים.

אורי אבנרי

יומן אישי

עד היום לא שמעתי דבר על קורות התלונה הזאת. לא נקראתי לזהות איש. לא ידוע לי אם מישהו נחקר. הרושם שלי הוא שהתלונה שלי שוכבת אי־שם בסל־הנייירות. אין המישטרה ששה לחקור מתנחלים ובריונים ממוצא יהודי, בעלי־כיפות. חקירה כזאת עלולה לפגוע ברגשות דתיים, וידוע כי המפכ"ל דויד קראוס רגיש מאוד לפגיעות ברגשות דתיים.

מה גם שאיני כיום חבר־כנסת. ולהכות סתם אדם שאינו חבר־כנסת — זה לא נורא.

ET TU, BRUTE?

הרב שלמה גורן דיבר פעם בגנות הפוסט מורטום. לא פעם שמעתי אנשים מדברים על קונסוליון של רופאים. ככה זה כשמנסים לדבר לאטינית ולהיראות משכילים. כפי שנאמר, ERRARE HUMANUM EST — הטעות היא תכונה אנושית.

הזדמן לי בחיי ללמוד לאטינית במשך חצי שנה. זה קצת מוזר, כי בסך־הכל למדתי שבע וחצי שנים בבתי־ספר — ארבע וחצי בגרמניה, שלוש בתל־אביב. את החצי האחרון בגרמניה למדתי בגימנסיה הומניסטית — כלומר, גימנסיה שבה היתה לאטינית השפה הזרה הראשונה ויונית עתיקה השפה הזרה השניה.

זאת היתה גימנסיה קאתולית, ובמשך חצי שנה למדתי לאטינית אצל כומר, קיבלתי ציון טוב. נראה שעשה מלאכה טובה, כי הוא העניק לי את יסודות השפה. מאז, במשך כמה עשרות שנים, אני צובר לאטינית מבלי להרגיש בכך. פשוט אי־אפשר שלא ללמוד לאטינית כאשר קוראים ספרים.

כיום אני יכול לקרוא טכסט לאטיני ולהבין אותו פחות או יותר. אני יכול גם לקרוא עיתון איטלקי, אף שמעולם לא למדתי איטלקית. פשוט, איטלקית נלמדת מעצמה כשיודעים אנגלית, ואיכשהו גם צרפתית.

אצל אבי זה היה אחרת. הוא למד בגימנסיה הומניסטית, עד לסיום, ויכול היה לקרוא ספרים לאטיניים בקלות. וכך גם הסב שלי, שהיה מנהל של בית־ספר יהודי בעיירה גרמנית.

הם האמינו כי השפה הלאטינית אינה סתם כלי־תיקשורת. בגלל המיבנה ההגיוני מאוד של השפה, הם היו בטוחים כי השפה הלאטינית מחנכת את בעליה למחשבה הגיונית. זה בוודאי מוגזם, אם לוקחים בחשבון את תהפוכות ההיסטוריה הרומית. אך עובדה היא שקשה מאוד לדבר שטויות בלאטינית, שהיא שפה מדוייקת ותכליתית. אילו הושמעו בסנאט הרומאי הנאומים המושמעים כיום בכנסת, היה הצחוק קובר את רובם. אולי היה מישהו קם וזועק כמו קיקרו: QUOUSQUE TANDEM ABUTERE PATIENTIA NOSTRA? — עד מתי תנצל לרעה את סבלנותנו?

כל זה בא בסך־הכל להסביר מדוע כל־כך שמחתי כששלחו לי ספר חדש: אוצר פיתגמים וניבים לאטיניים של גדליה אלקושי. הוא מכיל 1661 אימרות לאטיניות, על תירגומיהן, והסברים מפורטים על משמעותה ומקורה של כל אימרה.

חבל שלא היה בידי ספר כזה לפני 15 שנה. אז שלט מנחם בגין על דוכן־הנואמים של הכנסת, ואיש (מלבדי) לא העז לקרוא לו קריאות־ביניים. בגין, חניך אוניברסיטת ורשה, למד לאטינית, ונהג לתבל את נאומיו במושגים ובאימרות לאטיניים, מבלי לתרגם. בבחינת: אם אינך מבין לאטינית, אינך ראוי להתווכח עימי.

החלטתי להכין לעצמי אוצר קטן של קריאות־ביניים לאטיניות, ולהפעיל נשק סודי זה בשעות־כושר. קיוויתי לתשובה ממולחת מפי בגין בלאטינית, אבל להפתעתי הקריאות הביכו אותו. יתכן ששליטתו בשפה לא היתה כל־כך מושלמת כפי שחשב. הוי, תיקוותם המטעה של הבריות — O FALLACEM HOMINUM SPEM!

גורלו של בגין מזכיר, כמובן, את אחת האימרות הלאטיניות המפורסמות ביותר: OH! QUAM CITO TRANSIT GLORIA MUNDI — הוי! מה ממהרת לחלוף תהילת העולם.

מאז חדל בגין לנאום, אפשר לאמר על יורשיו בכנסת רק את דיברי קווינטיליאנוס, ביצירתו עיצובו של נואם: INANIS VERBORUM TORRENS — שטף מילים חסר־משמעות.

אפשר לחבר לקט משעשע מאוד של מילים לועזיות, ורובן לאטיניות, שהושמעו על־ידי נואמים שלא הבינו את תוכנן המדוייק. עצתי היא לחדול בכלל מן השימוש במילים לועזיות — או לוודא היטב מראש את משמעותן.

AVE GOLDA

אין אדם נתפס על צערו, ואין להתווכח עם הורה שכול. גם לא עם גדליה אלקושי, שאיבד את בנו בכורו, אהוד, במילחמת יום־הכיפורים. הוא הקדיש לו את ספרו על הפיתגמים הלאטיניים.

בהקדשה נאמר כי אהוד „נפל בקרב עם קלגסי מצריים, במילחמת יום־הכיפורים."

אני מבין לליבו של האב. אך יורשה לי להגיד כי המילה „קלגסים" אינה במקומה.

חיילי מצריים לחמו ביום־הכיפורים כפי שלחמו חיילי ישראל — באמונה בצידקתם, במסירות למולדתם ובאומץ־לב. בעיניהם שלהם, היתה זאת מילחמה צודקת לגמרי, כי הם יצאו לשחרר אדמה מצרית כבושה. שנתיים לפני כן הודיע נשיאם, אנוור אל־סאדאת, על נכונותו להגיע להסדר־שלום עם ישראל, אך יוזמתו נדחתה על הסף על־ידי גולדה מאיר. העם הריע אז לגולדה השחצנית, וקשה לאמר על כך VOX POPULI, VOX DEI — קול המון כקול שדי.

עכשיו יש שלום עם מצריים. השבוע באו המוני ישראל לחגוג תחת הרגל המצרי את יום־ההפכה המצרי, לכבוד ההפכה המצרית של גמאל עבד־אל־נאצר, שעיתוני ישראל ומנהיגיה קראו לו, במשך דור, „הרודן המצרי". העיתים משתנות, ובתוכן גם אנו משתנים — TEMPORA MUTANTUR, ET NOS MUTAMUR IN ILLIS.

הוי, כלכותא!

אתה מגיע לנמל־התעופה בן־גוריון, אחרי טיסה ארוכה ומתישה. יתכן שהיה עליך להחליף מטוס באירופה, וחכית בנמל זר במשך כמה שעות. אתה עייף.

אתה יוצא מבית־הנתיבות, אל השמש הלוהטת, וממהר לתחנת המוניות. יש תור ארוך. מוניות אין.

כל חמש דקות מופיעה מונית. אחרי דין־ודברים היא לוקחת נוסע.

סדרן־תנועה עצבני רושם פתק ונותן אותו לנהג. ביציאה מהנמל עומד שוטר שכל תפקידו הוא לאסוף את הפתק.

מדוע? כדי שחלילה לא יעז נהג־מונית אחר, שאינו שייך לתחנת־הנמל, לקבל נוסעים.

אחרי חצי־שעה־שעה אתה יושב לבסוף במונית. אז אתה כבר מקלל את המדינה, את הארץ ואת הסדרים בה.

השתלבות במרחב? ברדאק מיזרח־תיכוני? בהחלט לא. בנמל־התעופה של קאהיר יש ברדאק, אבל מוניות יש בשפע. בנמל־התעופה של עמאן שורר סדר גרמני, ולפני הרלת ממתינות לך מוניות.

לא הייתי מעולם בכלכותא. אולי שם המצב דומה. איני יודע.

אז תהיה בריא

בתשדיר־השרות השבועי שלו למיפלגת־העבודה שם חיים חפר נאום נלהב בפי שימעון פרס. השיר מסתיים בבית הפותח במילים „אז תהיה בריא, אדוני המלך, היה באמת נעים מאוד..."

חפר

לא הייתי מגיב על יצירה זו, שהיא ככל יצירות חפר מהסוג הזה, אלמלא שם בפי פרס את המישפט: „כי כמו שלי יש את האירגון לשיחרור פלסטין של ‚התחיה', לך יש את האירגון השמאלי שלך..."

איני יודע למה התכוון חפר. עד כמה שידוע, השמאל המארוקאי רווקא תומך במלך מאז ראשית מילחמת אל־צחרה. אבל לא זה הפריע לי.

הפריע לי שלפרס „יש את" משהו, ושלחסן „יש את" משהו. „יש את" ו„אין את" אינם ביטויי סלנג, וגם לא התחכמות לשונית, אלא ביטויים של בורות גסה, של השחתת הלשון, של זיהום בלשני. אומנם, דברים כאלה מתגנבים לפעמים לנאומי פרס ורבין, אף ששום מדינאי בריטי, אמריקאי או צרפתי היה מעז להיכשל בשיבושי־לשון מסוג זה. אבל להכניס את זה לשיר בן־אלמוות?

איני יודע אם חפר רוצה להתחנחן לפני בורים, או ששפתו מידרדרת ואינו מרגיש בכך. אז אם יש לו את הכוח לתקן את עצמו, שיהיה בריא.